

Zorbalıkla nasıl baş edilir?

Zorba Dur!

Bilerek, isteyerek, düzenli ve planlı olarak akranlarına zarar veren çocuklar büyük problemler yaşanmasına neden oluyor. Yaşıtlarına fiziksel veya duygusal şiddet gösteren bu çocukları durdurmak çocuk ve toplum sağlığı açısından büyük önem taşıyor.

Çocukların birbirlerine karşı ne kadar acımasız olduğunu görmek hayrete düşürüyor hepimizi. Belki de bu yüzden son zamanlarda herkesin çokça konuştuğu bir konu akran zorbalığı. Radyolarda, televizyonlarda, gazetelerde akran zorbalığına dair haberlere sık sık rastlıyoruz. Okulların koridorlarında “zorba olma kanka ol” panoları asıldığını görüyoruz. Medyatik yüzlerin akran zorbalığına karşı hazırladıkları reklam filmlerini izliyoruz... Özellikle okul çağında çocukları olan anne ve babaların gündemlerini fazlaca meşgul eden bu kavram, çok genel bir ifadeyle; çocuk veya gençlerin yaşıtlarını sözel ya da fiziksel olarak incitmesi şeklinde tanımlanıyor. Her şiddet gösterisi zorbalık olarak kabul edilmiyor. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için İbn Haldun Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölüm Başkanı Prof. Dr. Sefa Bulut'un kapısını çaldık...

Akran zorbalığı dendiğinde ne anlamalıyız?

Bu kavramı uzman psikologlar, öğretmenler ve veliler farklı anlamlar yükleyerek kullanıyorlar. Bu nedenle “akran zorbalığı” kavramının tam olarak anlaşılmadığı kanaatindeyim. Her şeyden önce bir durumun akran zorbalığı olarak kabul edilebilmesi için üç şartı bulundurması gerekir. Bunlardan birincisi bireyler arasında güç dengesizliği vardır. İkincisi, şiddet olayı bir kereye mahsus değildir, bir süre devam eder. Üçüncüsü, bilerek isteyerek, kasıtlı olarak başkalarına zarar verme niyeti taşır. Diğer önemli bir husus da zorbalık davranışının haftada en az bir kez olması ve tekrar etmesidir. Bu tekrarın ne kadar olduğu önemli değildir. Fiziksel ve duygusal olarak zarar verme amacı taşıyan ve bir defadan fazla olan davranışlar zorbalık olarak değerlendirilir. Sadece bir kez olan davranışlar saldırganlık olarak değerlendirilir. Zorbalık olayında üç tür kişi vardır: Bunlar

zorbalık yapan kişi ya da grup, zorbalığa uğrayan birey (mağdur) ve seyirciler ki bu kişiler olaya karışmaz sadece seyrederek. Kendileri de zorbalığa uğrayacaklarından korktukları için olaya müdahil olmamaya çalışırlar.

Akran zorbalığının anlaşılmasında kültürel farklılıklar görülüyor mu?

“Zorbalık nedir?” sorusunu toplumun kültürel yapısı göz önüne alınmadan cevaplandırmak yanlış olur. Örneğin bizim kültürümüzde insanlar birbirine çok fazla şaka ve espri yapar. Kültürümüzde

Hiçbir çocuk zorba olarak doğmuyor, yine hiçbir çocuk zorbalığı hak etmiyor. Çocuklar toplumun birer aynası. Yükselen toplumsal şiddet çocuklar arasında akran zorbalığı olarak baş gösteriyor. Kaçınılmaz bir gerçek olarak kabullenilmemesi gereken akran zorbalığı ile mücadele edilmesi gerekiyor. Ama nasıl?

normal karşılanan şeyler, Amerika'da ya da Avrupa'da istismar veya zorbalık olarak görülebiliyor. Bizim kültürümüzde fiziksel oyunlar ve dokunmalar, şakalaşmalar çok sık olur ve bu normaldir. Batı kültüründe ise yoktur. O nedenle kültürel bağlam çok önemlidir.

Aynı şekilde çocuklar da birbirlerini kızdırmak için veya dikkat çekmek için bazı şakalar yapabilir hatta birbirleri ile alay edebilir. Hafif düzeyde fiziksel şiddet olarak değerlendirilebilecek şakalar yapabilirler. Çocukların birbiriyle şakalaşmaları ve fiziksel oyunlar oynamaları da güzel bir şeydir. Fakat bunun devamlı olması ve bireye zarar vermesi, onu duygusal açıdan incitmesi sorun doğurur. Burada önemli olan, şaka yapan bireyin bunu ne amaçla yaptığıdır. Eğer başkasını kırmak, üzme ve acı vermek gibi bir niyeti yoksa burada sorun yoktur.

Dikkat etmemiz gereken diğer bir husus da, çocuk ve ergenlerin kendi aralarında çok sık kavga etmeleridir. Çok sık küsmeler ve barışmalar olur. Bunlar çok doğaldır, çocuklar ilişkileri deneyimlemektedirler. Bu tür bir ya da iki defa olan olaylar zorbalık sayılmaz. Evet, olumsuz ve uygun olmayan bir davranıştır ama bunlara müdahale etmek gerekmez. Hatta görmezden gelinerek çocukların kendi aralarında halletmeleri beklenir, bu da çocukların sorun çözme becerisini artırır.

Akran zorbalığına dair istatistiki veriler var mı?

Dünyanın farklı ülkelerinde, farklı zamanlarda yapılan araştırmalar var.

Dünya geneline baktığımızda zorbalık düzeyinin %24-25 civarında olduğunu görüyoruz. Erken dönemde yapılan İsveç ve Norveç gibi ülkelerde yapılan çalışmalarda bu oran % 50'lere kadar çıkmaktadır. Fakat bu konuda yapılan eğitim ve farkındalık çalışmaları ile önleyici tedbirler Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerindeki zorbalık oranını düşürmüştür. Yine önemli bir faktör bu ülkelerde zorbalığa karşı "sıfır tolerans" politikasının olmasıdır. Hatta siber zorbalıktan dolayı mahkûm edilen ve hapse atılan ergenler bile mevcuttur. Dikkat çeken hususlardan birisi de geleneksel zorbalık çeşitleri yaşla azalırken dolaylı ve siber zorbalık olaylarının artmasıdır.

Fiziksel olarak güçlü olan mı zorbalık yapıyor?

Tabii bu en kolay görünen ve en çok dikkat çeken durum. Yaşı büyük olanların ve daha büyük-iri olanların kendilerinden daha güçsüz olanlara karşı yaptığı rahatsız edici davranışlar daha fazla. Ama burada sadece fiziksel güçten bahsetmiyoruz. Sosyal olarak güçlü olanlar da olabilir. Örneğin, doktor çocuğu olmak, okul müdürünün ya da öğretmenin çocuğu olmak çocuğa sosyal güç sağlıyor. Bir yerde eskiden beri bulunan, yaşayan, sosyal çevresi olan, o okula yıllardır devam eden, kendi arkadaş grubu olan çocuklar yeni gelenlere, arkadaş olmayanlara ya da fiziksel olarak daha güçsüz olanlara zorbalık yapabilir. Yine

duygusal açıdan kendini ifade edemeyen, sessiz, kendi halinde olan çocuklar da güç dengesizliğine maruz kalabilir. Engelli bireyler, dış görüntüsü açısından farklı olanlar, bir dili konuşamayanlar da mağdur olabilmektedirler.

Bir olayın "zorbalık" olarak kabul edilebilmesi için devam etmesi gerektiğini söylemişsiniz az önce. Ne kadar bir süreden bahsediyoruz?

Evet, altını çizdiğimiz gibi zorbalıktan bahsedebilmemiz için bir zaman süreci içerisinde devam etmesi gerekir. Yani bir kez olan ya da istemeyerek bir kez olan şeyler zorbalık değildir.

Bu nedenle öğrenciler arasında bir ya da iki defaya mahsus kavga, alay etme, itişme gibi durumlar teknik olarak akran zorbalığı sayılmaz. Bunlar öğrencilerin birbirini rahatsız etmesi ya da taciz etmesi şeklinde değerlendirilebilir. Okullarda bu durumlarla sık sık karşılaşılır ve bu durumlar genel olarak uzayıp gitmez. Fakat ender durumlarda sınıftaki bir birey, bir grup ya da tüm sınıf bir kişiyi kurban seçebilir ve bu rahatsızlığı bir yıl boyunca ya da tüm öğrenim kademesince sürdürebilirler. Bu uzamış durumlar, akran zorbalığı olarak kabul edilebilir.

Çocuklar neden zorbalık yapar?

Çocuklar bazen bilerek, isteyerek, düzenli ve planlı olarak başkasına zarar vermek isteyebilirler. Bu problemler bir durumdur ve dikkat etmek gerekebilir. Bu tür kişilikte

olan çocuklar kolaylıkla yalan söyleyebilir, iftira atabilir, başkalarının ve okulun eşyasına zarar verebilir, arkadaşlarının eşyalarını çalabilirler. Bu çocuklarda vicdan duygusu gelişmemiştir. Başkalarına karşı merhamet ve empati gösteremezler. Böyle çocuklar kendileri de ciddi şekilde fiziksel ve duygusal şiddet, ihmal ve istismar görmüş çocuklardır.

Yine boşanmış ailelerden gelen, okulda başarısızlık yaşayan, kendini kanıtlamak isteyen, dikkat çekmek isteyen çocuklar da başka çocuklara ve kendilerinden zayıf olanlara zorbalık yapabilirler.

Zorbalığın yapısında bir grup dinamiği vardır. Bazen çocuklar arkadaşları ile beraberken yaptıkları başkalarına sataşma veya kavga etme davranışlarını yalnızken yapmayabilir. Grup içinde yer alan çocuk ve ergenler, kendilerini olduğundan daha güçlü hissedebilir. Yine aynı şekilde, bazen ergenler kendilerini gruba kabul ettirmek, ait olmak ve onay almak için de bu tür davranışlara başvurabilir. Kısacası davranışı oluşturan ortam ve duruma ayrı ayrı bakmak gerekir. Her olayın ve davranışın olumsuz yansıması olması gerekmez. Aksine bu tür deneyimler doğal gelişimin ve insan ilişkilerinde deneyim kazanmanın bir yoludur. Çocuklar bu tür

olayları deneyimleyerek sosyalleşmeyi ve insanları anlamayı öğrenir.

Hangi çocuklar zorbalığa maruz kalıyor?

Bir yönüyle diğerlerinden farklı olan çocuklar zorbalığa maruz kalıyorlar. Örneğin bir sınıfta fiziksel engelli ya da özürlü (yüzünde yara izi olma gibi); kızıl saçlı, şişman, zayıf ve uzun boylu; güzel yüzlü ve bakımlı; yabancı ve kültürel olarak farklı gibi görünür özelliklerin yanı sıra duygusal açıdan zayıf ve içe dönük, kendini tam olarak anlatamayan, sosyal becerisi eksik, sınıfta çok çalışkan, diğer çocuklarla çok ve çabuk kaynaşamayan çocuklar zorbalığa maruz kalma eğilimindedirler. Açıkçası çocuklar özellikle de yaşı küçük olan çocuklar, çok acımasız olabilir ve birbirlerinin canını çok yakıp, üzebilirler.

Okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklar arasında da akran zorbalığı çok yaygın öyle değil mi?

Kreş ve anaokulu döneminde de çocuklar arasında zorbalık görülebiliyor. Bu yaş gruplarında da fiziksel şiddet, sürekli bir çocuğa yüklenme, zorlama olabilir. Yine aynı şekilde, tek bir çocuğu oyuna almama, oynamak istememe ya da grup dışında

bırakma yaşanabilir. Bu yaş çocukları birbirlerinin fiziksel özellikleri ile çok alay ederler, görünümünden ve görüntüden etkilenirler. Çocukların düşünme yeteneği gelişmemiştir ama kendi aralarında grup kurarak, çeteleşmeye girerek, öğretmenler ve bakkıncıları görmeden zorbalık yapabilirler. Gene zorbalık tanımına uygun olarak tek bir çocuğu kurban seçip onu zorlayabilirler. Bazen de bunu oyun amacıyla yaparlar. Oyun oynadıklarını, şakaştıklarını zannederler ama başkalarına zarar verdiklerinin farkında değillerdir. Özellikle duygusal incitmenin ve acı vermenin ne olduğunu bilmeyebilirler. Benzer şekilde, ilkokul çağındaki erkek çocuklar arasında fiziksel şiddet, itme, tükürme gibi olaylar sıkça olabiliyor. Yine ilkokul yaşlarında her iki cinsiyette de alay etme çok yaygındır ve çocukların alay konusunda çok geniş bir repertuarları vardır. Sınıfta bir kez alay edilebilecek bir durum bulurlarsa bunu uzun süre devam ettirebilirler. Alay etme de duygusal ve psikolojik şiddeti oluşturmaktadır.

Örneklerle somutlaştırır mısınız?

Zayıf olan ve uzun boylu olan bir kız öğrenciyi arkadaşları "leylek" diyorlardı. Gözlük kullananlara "dört göz", saçlı kızları

olanlara "pembe ya da havuç", diyorlardı. İyi, temiz, bakımlı çocuklara "süt çocuğu, balkon çocuğu"; şişman olanlara "şişko, patates demek gibi."

Sadece zayıf olan, kültürel olarak farklı olanlar değil, sınıflarda çok çalışkan olan öğrenciler de zorbalığa ve sosyal şiddete maruz kalmakta maalesef. Örneğin bu çocuklar "inek" olarak tanımlanır ve sınıflarında sevilmez. Genelde gruptan ve sınıftan dışlanma ile karşı karşıyadır. Sınıftaki diğer öğrenciler bu öğrencilere sınavlarda kopya vermesi için zorbalık yapıyorlar. Bu çocukların defter, kitap ya da okul araçlarına kıyafetlerine zarar verilebiliyor.

Bir öğrencinin anlattığı olay hâlâ aklımda, ismi Fatma olan ve kendisi de esmer olan kız öğrenciyi arkadaşları "kara Fatma" adını takmışlardı. Bu olaydan çok etkilenen öğrenci, yetişkin olduğunda da saçlarını sürekli farklı renklere boyatıyordu. Yine diğer bir örnek, biraz topluca, hafif kilolu 7 yaşında olan bir erkek öğrenciyi arkadaşları "köfte" demişti, tesadüfen bunu duyan öğretmeni de çocuğa köfte demiş ve bu olaydan sonra çocuk gizli gizli diyet yapmaya başlamış. Evde artık yemek yemediğini gören annesi çocuğa neden yemediğini sorunca o da arkadaşlarının kendisiyle alay ettiklerini ve o nedenle yemediğini söylemiştir.

Ortaokulda bir değişim oluyor mu?

Ortaokul yaşlarında fiziksel şiddet azalıyor. Bu dönemde kız çocuklarında sosyal şiddet artış gösteriyor. Bu durum kız okullarında ya da kız yurtlarında kolayca gözlemlenebiliyor. Kızlar sevmedikleri arkadaşlarını grup dışına itebilir, gruptan atabilir, onlar hakkında iftira ve dedikodu çıkarabilir, duygusal şantaj yapabilir, arkadaşlarının bir kısmını bir yerlere davet ederken bazılarını etmeyebilir, diğer kız arkadaşlarını ona karşı örgütleyebilir ve onu yalnız bırakabilir. Bu tür şiddet olaylarına da "ilişkisel şiddet" denmektedir. Bu tür davranışlar ortaokuldan itibaren kız öğrenciler arasında oldukça yaygındır. Bu şiddet olaylarına "dolaylı psikolojik şiddet" denmektedir. Yine benzer bir kavram olarak, sosyal dışlama ve yalnızlaştırma da "sosyal şiddet" olarak adlandırılıyor. İşin ilginç yanı erkek öğrenciler arasında olan kavga ve tartışmalar bir ya da birkaç kez olup biterken; kızlar arasında olan olaylar

Prof. Dr. Sefa Bulut

"kan davasına" dönmekte ve yıllarca sürmektedir. Bu tür durumlar öğretmenleri, okul psikolojik danışmanları ve velileri çok üzmemekte, yormaktadır.

Lise çağlarında zorbalığın dozu artıyor mu?

Çocukların soyut düşünme yeteneğinin gelişmesi ile beraber açıktan açığa direk zorbalık azalıyor; onun yerine daha görünmeyen dolaylı yöntemler kullanılıyor ve farklı zorbalıklar gündeme geliyor. Çocuklar liseli yaşlara geldiğinde maalesef cinsel zorbalık da görülmeye başlıyor. Erkek öğrencilerden kız öğrencilere yönelik yapılan bu davranışların hepsini zorbalık olarak değerlendirmek yanlış olur. Örneğin kızlara laf atma, merdivenlerden eteklerine bakma gibi durumlar olabilir. Burada ölçü yapılan bu davranışlarda dozu aşmamak ve süreklilik kazanmamasıdır. Günümüzde en önemli sorunlardan birisi, son yıllarda siber zorbalık da oldukça yaygınlaştı. Öğrencilerin birbirlerine Facebook ya da Whatsapp hesaplarından rahatsız edici mesajlar göndermesi ya da mahremiyeti zedeleyen paylaşımlarda bulunması büyük sorunlara neden olabiliyor. Çocuk ve ergenlere bunların suç teşkil ettiği ve ceza alabilecekleri bir şekilde hatırlatılmalı. Maalesef çocuklar yaşlarının gereği; kendi resimlerini, başkalarının resimlerini ya da sorun olabilecek bazı görselleri çekinmeden, rahatça paylaşabiliyor. Özellikle romantik ilişkileri biten gençler, birbirlerinden intikam almak için birbirlerinin mahrem resimlerini toplu paylaşım alanlarında paylaşabiliyor. Bu açıdan da "sosyal medyada mahremiyet" konusunda

bir eğitim ve bilgilendirmeye ihtiyaçları var çocukların. Her şey iyi başlayıp kötü bitebilmekte. Bunların bir kısmı doğal gelişimin bir parçasıdır ama dozu kaçınca başkalarına zarar veren etkinliklere dönüşebilir.

Toplumda "Eskiden akran zorbalığı bu kadar yaygın değildi, son yıllarda artış gösterdi" gibi bir ön kabul var. Sizce bu yanlış bir kanaat mi?

Çocuk ve insan, hep aynı süreçlerden geçer. Eskiden de aynıydı şimdi de aynı. Fakat şimdi insan davranışları hakkında daha çok şey biliyoruz. Sosyal medya ve konvansiyonel medya bir şekilde insanları daha çok eğitip, aydınlatıyor. Fakat medyada bir konunun popüler olması için spekülasyona malzeme olması, korku ve panik öğeleri taşıması gerekir. O nedenle medya bu olayları abartılı veriyor. Diğer yandan okullarda çalışan öğretmenler, rehber öğretmenler ve psikologlar öğrenci ve velileri daha çok eğittiler. Şehirli ve eğitimli olmakla beraber kendimize ve kendi davranışlarımızın analizine daha çok eğildik. O nedenle bu konuları daha çok konuşur olduk. Eskiden çocuklar arasındaki kavgalar kendi arasında halledilirdi. Şimdi bu konulara veliler karışıyor, rehber öğretmenlerden çözüm bekleniyor. Bir de eskiden normal kabul edilen şeylerin artık normal kabul edilmemesi durumu var. Örneğin, çocukların okulda öğretmenden ya da yaşlılarından şiddet görmesi, öğretmenlerin çocuklara bağırması ya da azarlamaları artık normal olarak görülüyor. Sokakta ya da okulda

Gençler sosyal medya hesaplarını kullanarak birbirlerine rahatsız edici mesajlar göndererek zorbalık yapabiliyorlar.

birisine laf atmak eskiden maçoluk olarak değerlendirilirken bugün artık cinsel taciz olarak sayılıyor.

Davranışlarımızın tanımlanmasında daha çok bilimsel kavram ve batılı kavram kullanmaya başladık. Aslında yaşı küçük çocukların kendilerinden bir iki yaş büyük çocuklarla oynaması, sosyal öğrenmeyi de güçlendiriyor, kültürel aktarıma da katkıda bulunuyor. Çocuğun kabul edilebilir sınırlar içerisinde biraz zorlanması onun direnç ve dayanıklılığını artırır. Bu istenen bir şeydir, çocuğu geleceğe hazırlar. Fakat bu hiçbir zaman çocuğu canından bezdirecek, sosyal ve duygusal gelişimini sekteye uğratacak derecede olmamalıdır.

Kardeşler arasında da zorbalık yaşanıyor mu?

Yine aynı şekilde zorbalık kavramının tüm süreç ve türlerini kardeşler arasında da görmek mümkün. Bunu basit bir kardeş kıskançlığı diye tanımlamak yersiz olur. Bazı çocuk ve ergenler, anne babalarından görmedikleri kadar, abi ve ablalarından fiziksel ve duygusal şiddet görebiliyor. Bu durum zaman zaman çok ciddi boyutlara ulaşabiliyor. Maalesef bunu yaşı büyük olan ergenler arasında bile görmek mümkün. Anne babaların iyi bir gözlemci

olması ve bu durumlara müdahale etmesi gerekir.

Zorbalığa maruz kalan çocuklar duygusal ve sosyal olarak nasıl etkileniyor?

Çocuk, zorbalığa maruz kaldığının farkına uzun süre sonra varıyor. Bu biraz da küçük çocuklardaki soyut düşünme yeteneği ile ilgili bir şey. Gerçekten kendilerine ne yapıldığını ve neden yapıldığını uzun süre anlamayabilir ve anlam veremeyebilirler. Çocuk ya da ergen yavaş yavaş mutsuz oluyor, okula gitmek istemiyor, sınıf veya okul değiştirmek istiyor. Bunun nedenini ailesine söylemiyor. Evde daha hırçın ve saldırgan olabiliyor. Çocuklarda depresyon ve içe çekilme olabiliyor, ders notları düşüyor. Çocukların bu durumlarını veliler ve öğretmenler gözlemlemeli ve çocuğa okulu ya da arkadaşları hakkında sorular sorarak öğrenmeye çalışmalıdır. Tabi ki zorbalığa uzun süre maruz kalmak çocuğun ve gencin dünyasını karartıyor. Çocukların uygun ve sağlıklı bir kişilik geliştirmesini; normal gelişimlerini tamamlamalarını; hayattan zevk ve doyum almalarını engelliyor. Çocukların okula gitme ve öğrenme şevki kırılıyor. Derslerinde akademik düşme ve başarısızlıklar oluyor. Çocuklarda

depresyon, kaygı, somatik bozukluklar görülebiliyor. Çocuğun kendine saygısını ve güvenini zedeliyor. Kısacası çocuğun duygusal gelişimini ve sosyalizasyonunu olumsuz etkiliyor. Zorbalığa uzun süre maruz kalanlarda, kalıcı ve yıkıcı etkiler olabiliyor ve çocukların kişilik gelişimleri ve ruh sağlıkları olumsuz etkilenebiliyor. Üstelik bu etki yıllarca sürebiliyor.

“Çocuk kendi sorununu kendi çözsün” düşüncesi doğru mu? Aileler ne yapmalı?

Aşırı derecede koruyucu olmak ve her şeye müdahale etmek, her şeyi çocuk için yapmak istenen bir durum değildir tabii ki. Çocukların hayatın zorluklarını bilerek, yaşayarak daha dirençli ve dayanıklı yetişmeleri hedefimiz olmalıdır. Ancak bunu yaparken de çocukların zorbalığa ve şiddete maruz kalmasını istemeyiz. Belki de çocuklara sorun çözme becerileri ve sosyal beceriler öğretmemiz daha doğru olur. Bize arkadaşıyla ya da öğretmenleriyle sorun yaşadığını söyleyen çocukla konuşarak, ona yaşadığı durumu anlatarak, analiz ederek, sebep sonuç ilişkileri içerisinde problemi ele alarak, sorunu kendisinin çözmesini isteyebiliriz. Eğer problem devam ediyorsa ve

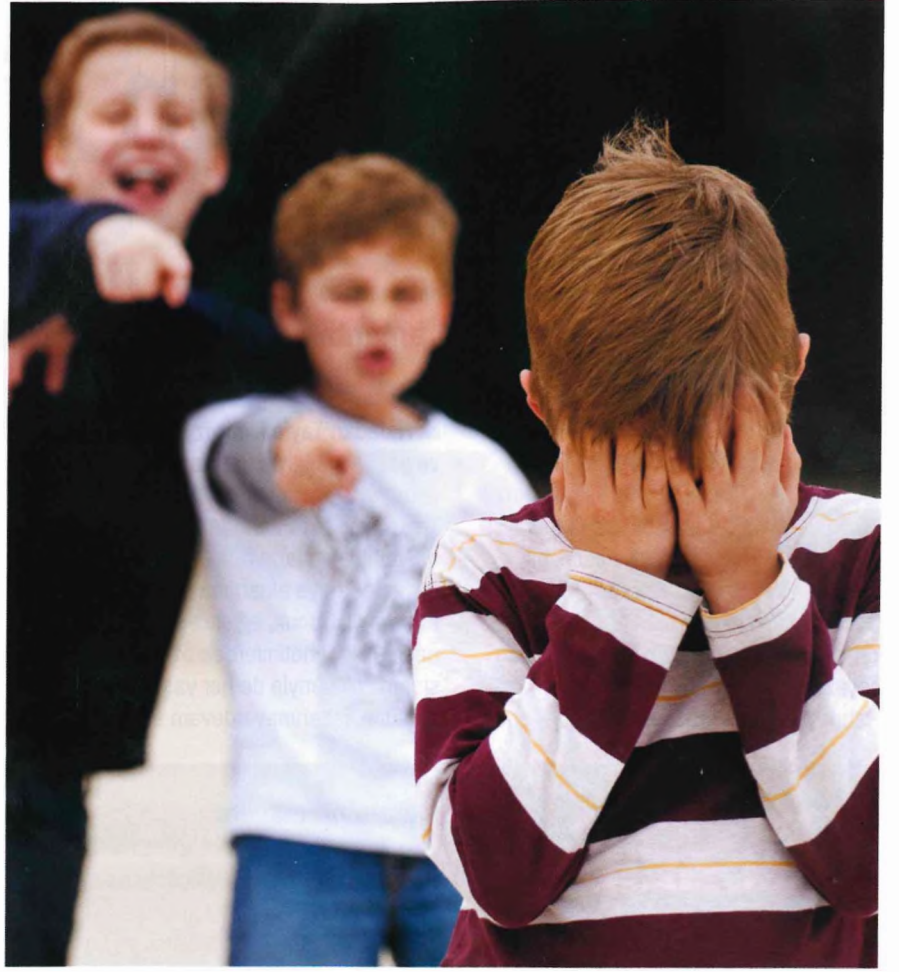
çocuğun psikolojik ve zihinsel gelişmişlik düzeyini aşıyorsa o zaman, uygun bir şekilde müdahale edebilir, öğretmen ya da psikolojik danışmandan yardım isteyebiliriz. Tabii ki çocuklar zaman zaman düş kırıklığı, yalnızlık ya da hafif düzeyde depresyon yaşayacak ve bu duyguların da ne olduğunu, nasıl olduğunu anlayacaklar. Ancak bu şekilde başkaları ile empati yaparak onların da neler yaşayabileceğini anlamış olurlar. Sonuçta "su akar yolunu bulur." Çok fazla müdahale çocuğun bireysel gelişimi ve bağımsızlaşması için iyi bir şey değildir. Biz daha çok sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitim düzeyi yüksek velilerde bunu görmekteyiz. "Orta sınıf sendromu" diye adlandırdığımız bu durum; çocuğu geleceğe karşı çok donanımsız kılmakta ve çocuğu anne babasına bağımlı kılmaktadır. Bu pratikte istemediğimiz bir durumdur. Her şeyin orta hallisi en iyidir.

Okullarda akran zorbalığını önleme noktasında ne yapılabilir?

Okullarda bu konu çok geniş bir şekilde ele alınıyor son yıllarda. Çocuklara akran zorbalığı hakkında farkındalık eğitimleri veriliyor, zorbalığa uğrayıp uğramadıklarını anlamaları konusunda yardım ediliyor. Zorbalığa uğrayan çocukların nereye başvuracakları, kimlerle konuşacakları ve zorbalığa karşı nasıl hayır diyecekleri öğretiliyor. Bunun için çeşitli yaratıcı etkinlikler ve dramlardan yararlanılıyor. Yine bunun için empati ve sosyal beceri eğitimleri yapılıyor.

Sadece okullarda değil mahallede, apartmanda, parkta, her yerde görmek mümkün akran zorbalığını. Toplumsal olarak yapılabilecekler neler?

Evet, maalesef zorbalık her yerde olabiliyor. Bu toplumda var olan genel şiddet eğiliminin bir yansıması. Çocuklar televizyonda gördüklerini normal sandıklarından öyle davranmaya özeniyorlar. Televizyondaki suç ve polis dizileri, kabadayı dizileri, polisiye diziler çocukları daha saldırgan olmaya itiyor. Son yıllarda ortaya çıkan Yemekteyiz programı tamamen sözel saldırganlık üzerine kurgulanmış bir program. Bu programı seyreden çocuklar "böyle davranmalıyız" diye algılıyor ve bu tür davranışları içselleştiriyor. Çocuklarla sık sık bunların gerçek durumlar olmadığını ve dikkat çekmek için yapıldığını söylemeliyiz.

En etkili öğretim yolu yaşayarak öğretmek. Unutulmamalı ki çocuklar nasıl bir akran olması ve zorbalıkla nasıl mücadele etmesi gerektiğini ilk olarak anne ve babasından öğreniyor.

Çocuklara teşekkür etmek, özür dilemek gibi görgü ve nezaket kurallarını öğretmeliyiz. Çocuklarla beraberken hayvanlara yem vermek, elindeki bir yiyeceği arkadaşıyla paylaşmak, karşı komşuya yemek göndermek, yardıma ihtiyacı olan birisine yardım etmek, otobüste daha yaşlı birisine yer vermek gibi şefkat, merhamet ve empati duygularını geliştirici davranışlar; onlara örnek olmak açısından iyi bir fırsattır. Gerçek hayatta ya da televizyonda gördüğümüz saldırganlık ve zorbalık olaylarını, çocuklarla konuşarak ve analiz ederek onları eğitebiliriz. Eğer mümkünse çocuklarımızın oyunlarını gözlemlemeli ve değerlendirmeliyiz.

Bu mümkün değilse; çocuklarımıza arkadaşları ve onlarla neler yaptıkları hakkında sorular sorarak bilgi alabiliriz. Çocuklarımızın arkadaşlarını tanımalı, onlarla güvenli ortamlarda görüşmelerini sağlanmalıyız. Çocuklarımızın eve arkadaşlarını getirmelerine izin vermeliyiz. Aynı şekilde arkadaşlarının ailelerini de tanımalı ve onların evlerine gitmelerine izin verebilmeliyiz.

Kısacası çocuk ve gençleri iyi izleyerek, onların duygusal ve sosyal ihtiyaçlarına duyarlı olarak zorbalığın önüne geçebiliriz. Zorbalık yapan çocukların da, bunları bir çeşit duygusal ihtiyaçtan dolayı yaptığı akıldaki tutulmalı ve o çocuklar kazanılmaya çalışılmalıdır. Burada en önemli olan şey insan elementidir. İnsanın insan olduğu için önemli, değerli, tek ve biricik olduğudur. Bunu iyi anlar ve gerektiği gibi davranışlar sergilersek çocuk ve gençler bizi rolmodel alarak, sosyal olarak biz yetişkinlerden çok şey öğrenirler. Bu tür insancıl durumları, sınıflarda ders ortamında ya da psikolojik danışma ortamlarında, benzer sunu ortamlarında anlatmak zor olabilir. En iyisi bizleri gözlemleyerek öğrenmeleridir.